

Leerlingen spelen een rollenspel met levensbeschouwingen

Hoe geef ik antwoord als hindoe, christen of humanist?

Levensbeschouwelijk onderwijs raakt aan de kern van wie leerlingen zijn, denken en worden. Omdat onderwijs voortdurend in beweging is, groeit de behoefte aan effectieve, doordachte werkvormen die niet alleen kennis-overdracht ondersteunen, maar ook bijdragen aan betrokkenheid, dialoog en het verkennen van verschillende perspectieven.

In deze rubriek Wij-vormen verkennen we elke editie een werkvorm die in de praktijk het verschil maakt. Wil jij ook een inspirerende of creatieve werkvorm delen? Stuur dan gerust een mailtje naar werkvormen@vdlginfo.nl. Want vorming gebeurt niet vanzelf; dat geven wij samen vorm. Wij-vormen: de rubriek over werkvormen voor jullie, door jullie. Met in deze editie: de interreligieuze dialoog.

De humanist vindt dat euthanasie toegestaan moet zijn vanwege het recht op zelfbeschikking, kan jij daar eens vanuit jouw islamitisch standpunt op reageren?"

Hoe wek je bij jongeren interesse in religie met een speelse én effectieve werkvorm? Al snel komt de 'interreligieuze dialoog' in beeld: een werkvorm die tot het basisrepertoire van elke docent levensbeschouwing en godsdienst zou moeten behoren. Net als de levensbeschouwelijke wandeling kent ook de interreligieuze dialoog talloze varianten. Juist daarin schuilt haar kracht: de werkvorm laat zich eenvoudig aanpassen aan uiteenlopende thema's, schoolniveaus en leeftijdsgroepen.

Op de school waar ik werk geef ik les aan elk leerjaar dat levensbeschouwing krijgt en in meer dan de helft van die leerjaren, gebruiken we de interreligieuze dialoog zelfs als toetsvorm. Hoe dat werkt?

Rollenspel

We maken er een rollenspel van, waarbij leerlingen een gesloten kaart trekken met een levensbeschouwing erop. Leerlingen verplaatsen zich in de schoenen van die specifieke levensbeschouwing en vanuit die rol, gaan leerlingen met elkaar in gesprek over bepaalde stellingen. Deze stellingen zijn eveneens geprint op losse kaartjes en worden gesloten op tafel gelegd. De docent(e) en leerlingen weten dus van tevoren niet wie welke rol krijgt en ook niet welke stellingen onderwerp van gesprek gaan zijn. Daarom dienen leerlingen zich in te lezen in de complete lesstof en verschillende levensbeschouwelijke visies rondom het onderwerp seksualiteit, ethiek of de dood, om maar wat te noemen. Ter verduidelijking werk ik dat laatste thema hieronder verder uit.

De dood (of 'afscheid nemen van...')

Bij de interreligieuze dialoog over het onderwerp de dood (of zachter geformuleerd: afscheid nemen van...) leren leerlingen niet alleen over de verschillende opvattingen en houdingen ten opzichte van de dood binnen verschillende levensbeschouwingen, maar ook hoe deze zich tot elkaar verhouden en hoe ze zich verhouden tot eigen opvattingen. De dialoog vindt plaats tussen twee of drie leerlingen en de docent. Iedere leerling bereidt zich individueel voor. Ook de beoordeling vindt plaats op individueel niveau. Ter voorbereiding bestuderen leerlingen het opgegeven hoofdstuk, de bijbehorende opdrachten en hun aantekeningen. Daarnaast nemen zij een artikel of songtekst mee dat aansluit bij het thema *afscheid nemen van*. Dit deelonderwerp vormt de opening van het gesprek.

Bij aanvang van het gesprek trekt iedere leerling een gesloten kaart met daarop een levensbeschouwing. Vervolgens leven zij zich in deze rol in en gaan zij met elkaar in dialoog aan de hand van drie tot vijf stellingen, afhankelijk van de beschikbare tijd en groeps grootte. In dit onderdeel vindt de verdieping plaats, dus het is belangrijk dat dit deel van de dialoog niet afgeraffeld wordt. Zo zullen een hindoe, humanist en christen elk op een andere manier antwoorden op de levensvraag of er leven is na de dood. Spanningsvelden ontstaan met name wanneer ethiek om de hoek komt kijken: "Moet euthanasie verboden worden?" Bij een dergelijke stelling vraag ik leerlingen om vanuit de getrokken levensbeschouwing inhoudelijk op elkaars standpunt te reageren: "De humanist vindt dat euthanasie toegestaan moet zijn vanwege het recht op zelfbeschikking, kan jij daar eens vanuit jouw islamitisch standpunt op reageren?" Mocht het toeval ontstaan dat de getrokken levensbeschouwingen in het rollenspel dezelfde opvatting hebben over een bepaalde stelling, dan speelt de docent advocaat van de duivel om een discussie los te weken.

Na afloop reflecteren we samen op de dialoog en op de manier waarop leerlingen hun argumenten hebben onderbouwd en zich hebben ingeleefd in andere standpunten. We bespreken welke informatie het meest relevant was en waarom. Als er ruimte voor is, vraag ik tijdens deze metacommunicatie naar het persoonlijke standpunt van de leerling over een bepaalde stelling.

Kernpunten interreligieuze dialoog	
Werk- of toetsvorm?	Uitstekend te gebruiken als werkvorm in een les, vooral wanneer deze werkvorm regelmatig wordt gebruikt. De kracht van herhaling maakt dat leerlingen als vanzelf aan het werk gaan. Maar ook als toetsvorm zeer geschikt, waarbij leerlingen individueel worden beoordeeld a.d.h.v. een rubric. Stuur bij interesse in de rubric een mail naar werkvormen@vdlginfo.nl
Actualiteit	Je betreft de actualiteit er snel en makkelijk bij, door het onderwerp van gesprek te maken of als stelling toe te voegen.
Differentiatie	Differentiatie kan op basis van jaarlaag en niveau, maar ook binnen een klas kan je differentiëren (bijvoorbeeld door de mate van diepgang die je verwacht tijdens de dialoog).
Constructivistisch	Leerlingen leren met én van elkaar.
Vakoverstijgende leerdoelen	Leerlingen oefenen hun communicatie- en argumentatie vaardigheden.
Rol van de docent	De docent is voornamelijk aan het observeren en stuurt alleen wanneer een dialoog lijkt te stranden. In dat geval is de rol die van 'de advocaat van de duivel'.
RTTI?	De opdracht is toegespitst op toepassing en inzicht, maar je kan ook reproductie toetsen door een kaartje toe te voegen met een begrip dat leerlingen moeten definiëren.

Van leerstof naar leefwereld

De interreligieuze dialoog laat zien dat religie pas echt gaat leven wanneer leerlingen er tijdelijk in mogen wonen. Door het spelelement van het rollenspel worden zij uitgedaagd om verder te kijken dan hun eigen overtuigingen en om standpunten niet alleen te kennen, maar ook te verwoorden en te verdedigen. Zo verandert levensbeschouwing van een leerstofvak in een ervaringsvak: onvoorspelbaar, soms schurend, maar altijd betekenisvol. Juist in die spanning ontstaat betrokkenheid en blijkt dat interesse in religie niet hoeft te worden opgewekt, maar simpelweg ruimte nodig heeft om gehoord te worden.

Tim van der Zanden is docent levensbeschouwing op het Theresialyceum te Tilburg. Daarnaast beheert hij de rubriek Werkvormen in de Narthex en doet hij onderzoek naar het imago van het schoolvak levensbeschouwing.

Tim van der Zanden

